

УДК 336.226

МІСЦЕВІ ЗБОРИ В УКРАЇНІ: ОСОБЛИВОСТІ СПРАВЛЯННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШОГО РОЗВИТКУ

Боровик П.М., Гузар Б.С., Лиса Н.В., Поліщук Д.В.

Уманський національний університет садівництва

Місцеві збори в Україні донедавна включали збір за паркування автомобілів, ринковий збір, збір за видачу ордеру на квартиру, збір з власників собак, курортний збір, збір за участь у бігах на іподромі, збір за виграш на бігах, збір з осіб, які беруть участь у грі на тоталізаторі на іподромі, збір за право використання місцевої символіки, збір за право проведення кіно- і телезйомок, збір за проведення місцевих аукціонів, конкурсного розпродажу і лотерей, збір за видачу дозволу на розміщення об'єктів торгівлі. В ході податкової реформи, що проводилась в 2010-2014 рр. в складі місцевих зборів, що справляються в Україні, спочатку залишилися збір за провадження деяких видів підприємницької діяльності, збір за місця для паркування транспортних засобів та туристичний збір, а з 2015 р. лише збір за місця для паркування транспортних засобів та туристичний збір. Одним з побічних наслідків реформування системи місцевого оподаткування є те, що останніми роками вкрай мізерною в доходній базі місцевих бюджетів України є питома вага місцевих податкових форм, а ще нижчою – місцевих зборів. Крім того, на протязі останніх трьох років темп росту надходжень місцевих зборів до бюджетів місцевого рівня є майже наполовину нижчим від темпу росту мобілізованих сум місцевих податків та зборів загалом. Результати дослідження переконливо продемонстрували, що механізми справляння збору за місця для паркування транспортних засобів та туристичного збору під час трансформації їх механізмів справляння були вдосконалені, внаслідок чого посилились як фіскальні так і регулюючі властивості досліджуваних місцевих платежів, порівняно зі збором за паркування автомобілів та курортним збором. Поряд з цим, результати дослідження продемонстрували, що дещо передчасною була відміна збору за провадження деяких видів підприємницької діяльності, фіскальне значення якого в доходній базі місцевих бюджетів було значно вищим від питомої ваги збору за місця для паркування транспортних засобів та туристичного збору. Тому нині необхідно дещо посилити їх фіскальні та регулюючі властивості. З цією метою в нашій країні необхідно розширити повноваження місцевих громад стосовно запровадження нових місцевих зборів та їх адміністрування а також запровадити обов'язкові внески на охорону здоров'я громадян, що проживають і працюють в екологічно неблагополучних районах.

Ключові слова: місцеві бюджети, доходи місцевих бюджетів, місцеві збори, збір за місця для паркування транспортних засобів, туристичний збір, Податковий кодекс України.

Постановка проблеми. Власні джерела доходів місцевих бюджетів повинні формуватись переважно за рахунок місцевих податків та зборів, до яких, відповідно до вимог останньої редакції Податкового кодексу України, відносять єдиний податок, податок на майно, збір за місця для паркування транспортних засобів та туристичний збір. При цьому не дивлячись на те, що з прийняттям останніх змін до Податкового кодексу [8; 9] механізми справляння збору за місця для паркування транспортних засобів та туристичного збору суттєво не змінилися, їх незначна роль у формуванні доходної бази місцевих бюджетів зумовлює необхідність дослідження проблем їх справляння.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематиці нарахування і сплати місцевих податків і зборів присвячено численні публікації як науковців так і податківців-практиків, серед яких особливої уваги заслуговують праці В.Л. Андрущенко та О.П. Кириленко [1], Ю.Б. Іванова [4], І.О. Луїної [6], А.М. Соколовської [10], Л.С. Тришак [11], Л.Д. Тулуша та Н.М. Маліної [12] а також безлічі інших дослідників податково-бюджетних відносин на рівні бюджетів місцевих громад.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Проте як недолікам порядку нарахування і сплати так і напрямом вдосконалення механізмів справляння місцевих зборів у дослідженнях цих, та інших науковців, на думку авторів цієї публікації, приділено недостатньо уваги.

Крім того, як проблеми місцевого оподаткування загалом так і недоліки механізмів справляння місцевих зборів дещо загострилися після обрання нашої країною курсу на децентралізацію, що й спричинило потребу в дослідженні проблем сучасних механізмів нарахування і сплати місцевих зборів та визначило його ціль і завдання.

Мета статті. Дана публікація присвячена розробці рекомендацій щодо вдосконалення сучасних вітчизняних механізмів справляння місцевих зборів.

В статті використано економіко-статистичні методи дослідження, зокрема метод порівняння, монографічний, графічний та табличний методи.

Виклад основного матеріалу. Місцеві збори в Україні донедавна включали збір за паркування автомобілів, ринковий збір, збір за видачу ордеру на квартиру, збір з власників собак, курортний збір, збір за участь у бігах на іподромі, збір за виграш на бігах, збір з осіб, які беруть участь у грі на тоталізаторі на іподромі, збір за право використання місцевої символіки, збір за право проведення кіно- і телезйомок, збір за проведення місцевих аукціонів, конкурсного розпродажу і лотерей, збір за видачу дозволу на розміщення об'єктів торгівлі. Проте незначний фіскальний і регулюючий потенціал перелічених податкових форм зумовив необхідність реформування як системи місцевого оподаткування так і власне місцевих зборів.

В ході проведення зазначеної реформи, яка відбулась шляхом прийняття Податкового кодексу України та внесення низки змін до цього норма-

тивно-правового акта, на заміну значному переліку місцевих зборів, що функціонували в Україні до цього, спочатку було запроваджено збір за провадження деяких видів підприємницької діяльності, збір за місця для паркування транспортних засобів та туристичний збір, а з 01.01.2015 р. залишилися лише збір за місця для паркування транспортних засобів та туристичний збір [5].

Варто зазначити, що останніми роками дохідна база місцевих бюджетів переважно формувалась не за рахунок місцевих податків та зборів, а з інших джерел, що суперечить самій логіці бюджетних відносин (табл. 1).

Зокрема, показники, наведені в таблиці, переконливо демонструють, що через місцеві бюджети в Україні перерозподіляється значна частина доходів зведеного бюджету України. Поряд з цим, вкрай мізерною в доходній базі місцевих бюджетів України є питома вага місцевих податків та зборів. Не дивлячись на те, що за період 2012-2014 рр. спостерігається зростання на 53,7% абсолютних розмірів доходів місцевих бюджетів у формі місцевих податкових платежів, питома вага власних джерел доходів бюджетів місцевих громад в структурі загальної їх доходної бази зросла лише на 48,1% і не досягла навіть 10 відсоткових пунктів їх доходної бази.

Ще меншою в структурі доходної бази місцевих бюджетів України є частка місцевих зборів. Крім того, зазначений показник за досліджуванний період зріс лише на 1/3, тобто темп його росту в динаміці не досягає значення темпу росту мобілізованих сум місцевих податків та зборів.

При цьому, не дивлячись на те, що сучасні місцеві збори за своєю сутністю – реформовані збір за парковку автомобілів та курортний збір, слід зазначити, що порядки їх нарахування і сплати

дещо відрізняються від механізмів справляння тих місцевих зборів, що функціонували в Україні до прийняття Податкового кодексу та внесення низки змін до цього нормативно-правового акта.

Необхідно відмітити, що механізми справляння збору за місця для паркування транспортних засобів та туристичного збору під час трансформації їх механізмів справляння, проведеної в 2010-2015 рр., були вдосконалені, внаслідок чого посилились як фіскальні так і регулюючі властивості досліджуваних місцевих платежів, порівняно зі збором за парковку автомобілів та курортним збором.

Поряд з цим, в часи фінансової нестабільності, враховуючи той факт, що конфлікт на сході України остаточно не врегульовано, на думку авторів даного дослідження, дещо передчасною була відміна збору за провадження деяких видів підприємницької діяльності, фіскальне значення якого в доходній базі місцевих бюджетів було значно вищим від питомої ваги збору за місця для паркування транспортних засобів та туристичного збору (табл. 2).

Зокрема, показники, наведені в табл. 2, демонструють, що за рахунок збору за провадження деяких видів підприємницької діяльності формувалось понад 82% місцевих зборів, за рахунок збору за місця для паркування транспорту – близько 11%, а за рахунок туристичного збору – лише біля 6% від мобілізованої суми місцевих зборів.

Тому, цілком логічним кроком в подальшому реформуванні механізмів справляння місцевих зборів, що нині функціонують в Україні, є посилення їх фіскальних властивостей а також розширення їх регулюючого впливу на розвиток місцевих територій, що повністю відповідає класичним принципам фінансової та адміністративної децентралізації [13, р. 36].

Таблиця 1

Динаміка доходів місцевих бюджетів в Україні*

Показники	2012 р.	2013 р.	2014 р.
Загальна сума доходів місцевих бюджетів, млрд. грн	225,4	221,0	231,7
З них:			
- за рахунок місцевих податків і зборів, млн. грн	12171,6	15469,9	18535,6
- за рахунок місцевих зборів, млн. грн	516,2	639,3	645,9
Частка місцевих податків і зборів у загальній сумі доходів місцевих бюджетів, %	5,4	7,0	8,0
Частка місцевих зборів у загальній сумі доходів місцевих бюджетів, %	0,2	0,3	0,3

*Складено авторами за даними джерел: Бюджетний моніторинг: Аналіз виконання бюджету за 2014 р. [Електронний ресурс]. Режим доступу http://www.ibser.org.ua/UserFiles/File/Monitor%20Quat%202014/KV_IV_2014_Monitoring_ukr.pdf; Тришак Л. С. Оцінка системи місцевого оподаткування та напрямки її вдосконалення / Л. С. Тришак // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія Економічні науки. – 2014. – Випуск 9. – С. 85-87.

Таблиця 2

Динаміка мобілізації місцевих зборів в Україні*

Показники	2012 р.	2013 р.	2014 р.
Мобілізовано збору за місця для паркування транспортних засобів, млн. грн	56,5	68,4	70,9
Мобілізовано туристичного збору, млн. грн	27,8	38,4	40,1
Мобілізовано збору за провадження деяких видів підприємницької діяльності, млн. грн	431,9	532,5	534,9
Питома вага збору за місця для паркування транспортних засобів у загальній сумі місцевих зборів, %	10,9	10,7	11,0
Питома вага туристичного збору у загальній сумі місцевих зборів, %	5,4	6,0	6,2
Питома вага збору за провадження деяких видів підприємницької діяльності у загальній сумі місцевих зборів, %	83,7	83,3	82,8

*Складено авторами за даними джерел: Бюджетний моніторинг: Аналіз виконання бюджету за 2014 р. [Електронний ресурс]. Режим доступу http://www.ibser.org.ua/UserFiles/File/Monitor%20Quat%202014/KV_IV_2014_Monitoring_ukr.pdf; Тришак Л. С. Оцінка системи місцевого оподаткування та напрямки її вдосконалення / Л. С. Тришак // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія Економічні науки. – 2014. – Випуск 9. – С. 85-87.

Практичними кроками на шляху виконання поставленого завдання, на нашу думку, повинні бути:

– розширення повноважень місцевих громад стосовно запровадження нових місцевих зборів та їх адміністрування;

– запровадження обов'язкових внесків на охорону здоров'я громадян, що проживають і працюють в екологічно неблагополучних районах.

Такі кроки не лише підвищать фіскальну роль місцевих зборів, але й сприятимуть підвищенню рівня самодостатності вітчизняних муніципалітетів, що, з одного боку, є одним із завдань фінансової децентралізації [13, р. 312], а з іншого – повністю відповідає вимогам Європейської хартії місцевого самоврядування [3].

Висновки. В ході проведення податкової реформи з усіх місцевих зборів, що функціонували

в Україні, залишились лише збір за місця для паркування транспортних засобів та туристичний збір. Поряд з цим, відміна більшості місцевих зборів суттєво послабила фіскальні та регулюючі властивості зазначених податкових форм.

Тому, з метою вдосконалення чинної системи справляння місцевих зборів необхідно розширити повноваження місцевих громад стосовно запровадження нових місцевих зборів та їх адміністрування, а також запровадити обов'язкові внески на охорону здоров'я громадян, що проживають і працюють в екологічно неблагополучних районах.

Подальші дослідження в обраному напрямі фінансово-економічних досліджень слід присвятити проблемам справляння сучасних місцевих податків, зокрема податку на майно та єдиного податку.

Список літератури:

1. Андрущенко В. Л. Федералізм міжбюджетних відносин: зарубіжні моделі та вітчизняні проблеми [Текст] / В. Л. Андрущенко, О. П. Кириленко // Підприємництво, господарство і право. – 2001. – № 7. – С. 91-94.
2. Бюджетний моніторинг: Аналіз виконання бюджету за 2014 р. [Електронний ресурс]. Режим доступу http://www.ibser.org.ua/UserFiles/File/Monitor%20Quat%202014/KV_IV_2014_Monitoring_ukr.pdf
3. Європейська хартія місцевого самоврядування, ратифікована Законом України № 52/97 – ВР від 15.07.1997 року. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=994_036
4. Іванов Ю. Б. Альтернативні системи оподаткування. [Текст] / Ю. Б. Іванов – Харків: Торнадо – 2003. – 517 с.
5. «Кіт у мішку»: яку податкову реформу підготував новий Кабмін Яценюка. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.rbc.ua/ukr/analytics/show/-kot-v-meshke-kakuyu-nalogovuyu-reformu-podgotovilyu-15122014090200>
6. Луніна І. О. Формування місцевих бюджетів на основі принципу еквівалентності: шлях до ефективною бюджетної системи України [Текст] / І. О. Луніна // Фінанси України – 2010 – № 9. – С. 3-12.
7. Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 року № 2755-VI. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://sfs.gov.ua/nk/>.
8. Про державний бюджет України на 2015 рік: Закон України від 28 грудня 2014 р. № 80-VIII. Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.golos.com.ua/Article.aspx?id=370429>
9. Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо податкової реформи: Закон України від 28.12. 2014 р. № 71-VIII. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/71-19>
10. Соколовська А. М. Шляхи реформування податкової системи України [Текст] / А. М. Соколовська. – Фінанси України – 2014. – № 12 – С. 103-121.
11. Тришак Л. С. Оцінка системи місцевого оподаткування та напрямки її вдосконалення / Л. С. Тришак // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія Економічні науки. – 2014. – Випуск 9. – С. 85-87.
12. Тулуш Л. Д. Особливості формування системи прямого оподаткування аграрного сектору в розвинутих країнах [Текст] / Л. Д. Тулуш, Н. М. Малініна // Соціально-економічні проблеми і держава. – 2012. – Вип. 1 (6). – С. 124-134.
13. Outes W. Fiscal Federalism [Текст] / W. Outes – N.Y.: Harcourt Brase Jovanovich, Juc. – 1972. – 412 p.

Боровик П.Н., Гузар Б.С., Лиса Н.В., Полищук Д.В.

Уманський національний університет садівництва

МЕСТНЫЕ СОБОРЫ В УКРАИНЕ: ОСОБЕННОСТИ ИЗЫМАНИЯ И ПЕРСПЕКТИВЫ ПОСЛЕДУЮЩЕГО РАЗВИТИЯ

Аннотация

Местные сборы в Украине до недавнего времени включали сбор за парковку автомобилей, рыночный сбор, сбор за выдачу ордера на квартиру, сбор с владельцев собак, курортный сбор, сбор за участие в бегах на ипподроме, сбор за выигрыш на бегах, сбор с лиц, которые принимают участие в игре на тотализаторе на ипподроме, сбор за право использования местной символики, сбор за право проведения кино- и телесъемок, сбор за проведение местных аукционов, конкурсной распродажи и лотерей, сбор за выдачу разрешения на размещение объектов торговли. В ходе налоговой реформы, проводимой в 2010–2014 гг. в составе местных сборов, взимаемых в Украине, сначала остались сбор за осуществление некоторых видов предпринимательской деятельности, сбор за места для парковки транспортных средств и туристический сбор, а с 2015 г. только сбор за места для парковки транспортных средств и туристический сбор. Одним из побочных последствий реформирования системы местного налогообложения является то, что в последние годы крайне незначительным в доходной базе местных бюджетов Украины есть удельный вес местных налогов и сборов, а еще ниже – местных сборов. Кроме того, в течение последних трех лет темп роста поступлений местных сборов в бюджеты местного уровня почти наполовину ниже темпа роста мобилизованных сумм местных налогов и сборов в целом. Результаты исследования убедительно продемонстрировали, что механизмы изымания сбора за места для парковки транспортных средств и туристического сбора при трансформации их механизмов начисления и уплаты были усовершенствованы, в результате чего усилились, по сравнению со сбором за парковку автомобилей и курортным сбором, как фискальные так и регулирующие свойства исследуемых местных платежей. Наряду с этим, результаты исследования показали, что несколько преждевременной была отмена сбора за осуществление некоторых видов предпринимательской деятельности, фискальное значение которого в доходной базе местных бюджетов было значительно выше удельного веса сбора за места для парковки транспортных средств и туристического сбора. Поэтому сейчас необходимо несколько усилить их фискальные и регулирующие свойства. С этой целью в нашей стране необходимо расширить полномочия местных общин по внедрению новых местных сборов и их администрированию а также ввести обязательные взносы на охрану здоровья граждан, проживающих и работающих в экологически неблагоприятных районах.

Ключевые слова: местные бюджеты, доходы местных бюджетов, местные сборы, сбор за места для парковки транспортных средств, туристический сбор, Налоговый кодекс Украины.

Borovyk P.M., Huzar B.S., Lisa N.V., Polystshuk D.V.

Uman National University of Horticulture

LOCAL CHARGES IN UKRAINE: FEATURES AND PROSPECTS COLLECTION

Summary

Local taxes in Ukraine, until recently, included the fee for parking cars, market fee, the fee for issuing a warrant on an apartment, the fee of dog owners, resort fee, the fee for participation in the races at the racetrack, the fee for winning at the races, the fee of the persons involved in the game for betting at the racetrack, the fee for the right to use the local symbols, to host the filming, the fee for holding local auctions and lotteries, the fee for a permission to set up the trade. During the tax reform that was carried out in 2010–2014 as a part of local fees imposed in Ukraine, the fees for certain types of business activities, the fee for parking of vehicles and tourist tax were left and since 2015 there were only the fee for parking of vehicles and tourist tax. One of the indirect consequences of reform of local taxation is that in recent years the proportion of local tax forms is extremely poor in the revenue base of local budgets of Ukraine's, and the local taxes are even lower. In addition, during the last three years the growth rate of revenues from local fees to local budgets is reduced by one half comparing with the growth rate of the amounts of a mobilized local taxes and fees in general. The results of the study showed that the mechanisms of withdrawal the fee for parking of vehicles and tourist tax during the transformation of the mechanisms of charging and payment have been improved, as a result the fiscal and regulatory properties of studied local payments, have been intensified compared with the withdrawal for parking cars and resort fee. At the same time, the results of studies showed that a little too previous was the cancellation of a fee for certain types of business activity, the fiscal importance of which in the revenue base of local budgets was significantly higher than the proportion of a fee for parking of vehicles and tourist tax. So it is necessary to strengthen their fiscal and regulatory properties. For this purpose, our country needs to expand the power of local communities concerning the introduction of new local fees and their administration and to introduce compulsory contributions for health care of citizens living and working in an environmentally neglected zones.

Keywords: local budgets, revenues, local taxes, fees for parking vehicles, tourist tax, the Tax Codex of Ukraine.